

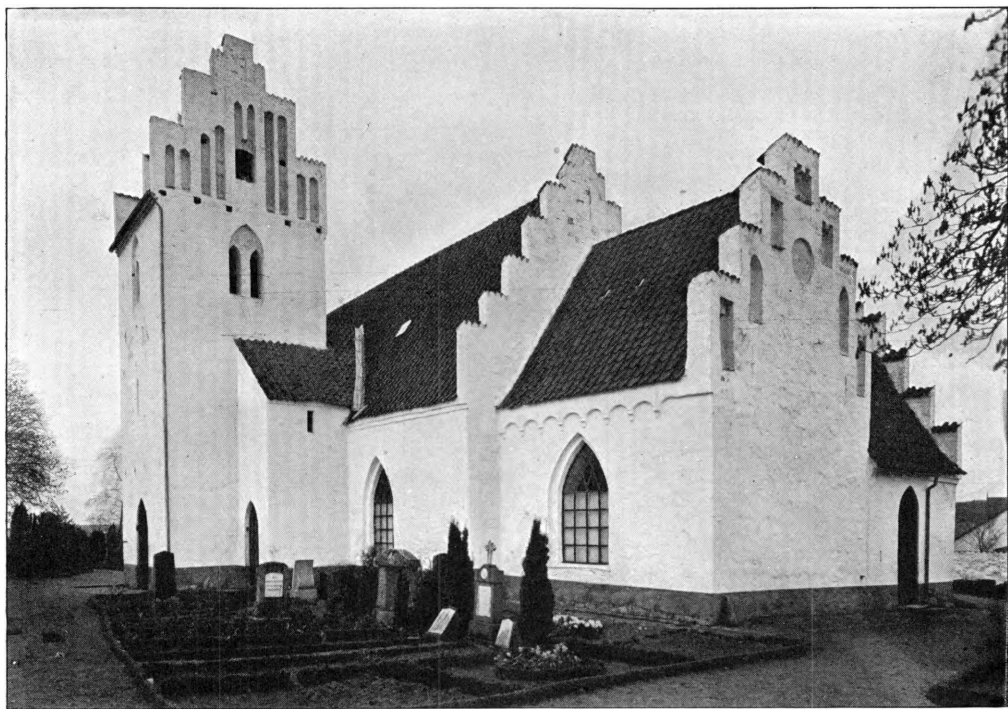

Fig. 1. Rønnebæk. Ydre, set fra Sydøst.

V. H. 1931

RØNNEBÆK KIRKE

HAMMER HERRED

Kirken har muligvis været indviet til S. Benedict; en Kilde paa Skraaningen nord for Vejen fra Kirkebyen til Rønnebæksholm hed S. Bents Hul eller Bents Kilde, hvor der sagdes at have ligget et Kapel, og vestligst i Sognet har der paa en Banke, kaldet S. Bents Hoved, staaet en Pæl, der skal have baaret et Krucifiks¹. Sognets gamle Hovedgaard Rønnebæksholm har aldrig ejet Kirken. Prædikestolen viste, at Kirken 1611 og 1652 hørte under Lensmanden paa Vordingborg. Ved Skøde af 5. Marts 1687 overdrog Kongen Jus patronatus til Otto Krabbe til Holmegaard². Kirken overgik til Selveje 14. Jan. 1915. Paa Døren fra Vaabenhuset til Kirken stod fire Figurer af Jern, lignende Hestesko. »Gamle Folk her i Sognet siger, at under Vaabenhuset er nedsat en levende Hest, derfor staar der fire Hestesko paa Døren. Da Pesten rasede, kom Hesten, som var Helhesten, løbende langs Rønnebæks Gader og raabte: »Herud, herud«. Ved en af Gaardene stillede Manden sig i Porten og raabte til Hesten: »Gaa min Gaard forbi«. Denne Gaard var den eneste, der blev skaanet«.³

Kirkebyen ligger ret nordligt i Sognet. Omkring den østre Del af Kirkegaarden, der har Fald mod Nord, er der sengotisk Mur, overvejende af Kamp, Sydmyrens øvre Halvdel dog af Munkesten i Munkeskifte. Pillerne ved Indgangene er alle ommurede af smaa Sten, ligesom en fladbuet Dør ved Hoved-

porten paa Nordsiden. En 1844 nedbrudt *Kirkelade*, der laa tæt vest for Kirken, havde Kamgavle med Blændinger¹.

Bygningen bestaar af Kor og Skib fra romansk Tid, samt tre sengotiske Tilbygninger: Vestforlængelse, Sakristi ved Korets Nordside og Taarn, der mod Sædvane staar ved Skibets Sydside. Orienteringen divergerer til Syd.

Den *romanske Granitkirke*, hvis Korplan er ret skæv, har *Kalksten* blandet imellem de raa Kampesten, der ikke ligger i kendelig Skifteorden; kvadrillede Fuger er synlige paa Skibets Nordmur og paa Taggavlenes Indersider. Koret har ikke bevaret romanske Vinduer. Skibet, hvis Murhøjde er 4,40 m, har kun et usikkert Spor af et tilmuret Nordvindue, der synes at være omdannet i gotisk Tid. Af Dørene kan Norddørens Plads bestemmes under et nymodens Vindue. Syddøren er fuldstændig omdannet. Især Triumfgavlens romanske Taglinie ses tydeligt i det Ydre.

Gotiske Ændringer og Tilbygninger, af Munkesten i Munkeskifte. Skibets sengotiske *Vestforlængelse* har nederst i Murene Kamp fra den nedbrudte romanske Vestgavl, medens den øvre Del er af Munkesten i Munkeskifte. Den vestre Taggavl, der har 15 Kamtakker, er glat, nu stærkt flikmuret og delt af en moderne Skorsten.

Sikkert samtidig med Forlængelsen er der i Skibet indbygget tre *Hvælv*, af hvilke det vestre svarer til Tilbygningen. De nu skarpryggede Ribber er formede i moderne Puds (lette Overribber) ligesom den lave, runde, sikkert udvidede Korbues elegant profilerede Kragbaand er trukne i moderne Puds.

Ogsaa det romanske Kor, hvis Hvælv er fornyet 1866, er ret stærkt ændret. Da Koret fik sit stejle Tag, er Flankemurene foroven fornyede eller forhøjede med Munkesten. Nordsiden har, bag Sakristiet, en 4 Skifter høj Trappefrisesims, hvis Felter staar med oprindelig Hvidtning, Sydsiden derimod har en Buefrisesims af Fladbuer, hvilende paa Formstenskonsoller. Desuden er Østgavlen forhøjet med syv Kamtakker, under hvilke der sidder korte Blændinger i samme Tal, spidsbuede eller retvinklede, de sidstnævnte foroven tvedelte med en Konsol (den nordligste profileret som Buefrisekonsollen), og under den korte Topblænding et Cirkelfelt. Et fladbuet, sengotisk Østvindue er nu tilmuret.

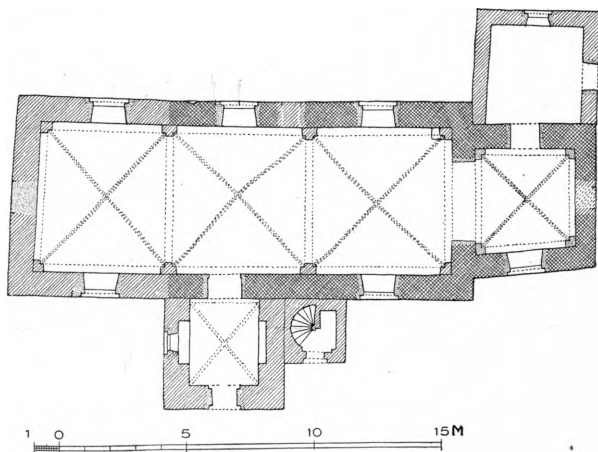

Fig. 2. Rønnebæk. Plan. 1:300. Maalt af Helge Holm 1916 (Aage Roussell 1930).

Kort Tid efter disse Ændringer har man o. 1510—20 bygget *Sakristiet*, der af oprindelige Enkeltheder kun har bevaret den nitakkede Gavlfod af Næstved-Præstø Typen, med korte Pibefelter omkring to Cirkler (Fig. 3).

Det lille, spinkle *Taarn* er ligeledes fra den seneste katolske Tid, af ret smaa Munkesten i polsk Skifte (een Løber, een Binder). Den ejendommelige Placering, foran Syddøren, skyldes sikkert Sparsommelighedshensyn, idet Taarnrummet fra første Færd har gjort Tjeneste som Vaabenhus. Rummet, hvis Dør nu er moderniseret, har i Øst- og Vestvæggen spidsbuede Sparenicher og overdækkes af et Krydshvælv. *Trappehuset*, der synes at være tilføjet ganske

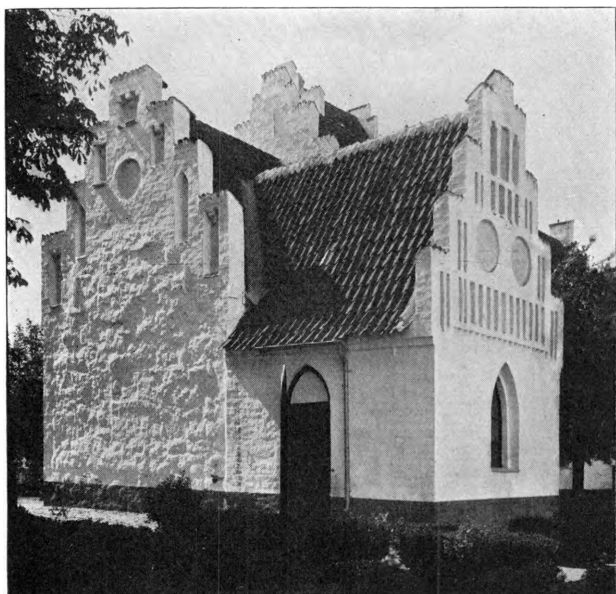

Fig. 3. Rønnebæk. Sakristi og Korgavl. H. M. 1913.

kvillingdelte Spærstiks-Højblændinger over Bombjælkehuller i Gavlfoden. Vestgavlen er moderne ommuret med Munkesten og har nu kun tre Blændinger med Trappestik. Paa Taarnets Sydside læses i Jernankre: KT BR 1779, henvisende til Fru Birgitte Restorff til Holmegaard, Enke efter Knud Trolle.

Tagværkerne er alle samtidige med de sengotiske Ombygninger, af Dragerstolstype med Huljerns Stregnumre. Selv Sakristitaget har trods sin Lidenhed to »Konger«. Taarntaget er lidt grovere end de andre.

Bygningen, der staar hvidkalket og teglhængt med Munketegl paa de fleste Kamtakker og paa Taarnets Nordside, er stærkt præget af en Istandsættelse 1864—66 (Kaldsbog). Ved denne Lejlighed blev der nedrevet et *Gravkapel* paa Skibets Nordside, Korhvælvet byggedes, alle Vinduer fornyedes med spidsbuede Støbejernsstel, og det Indre glatpudsedes.

kort efter Taarnets Opførelse, har fladbuet Dør i Spidsbuespejl, og rummelig Vindeltrappe. Mellemstokværket har i de tre Vægge spidsbuede Spareblændinger (to Glugger med Trappestik) og mod Nord fladbuet Dør til Skibets Loft, Klokkestokværket til hvert Verdenshjørne tvillingdelte, spidsbuede Glamhuller. Af Taarn-gavlene er kun den østre nogenlunde bevaret, med fem Kamtakker, af hvilke de søndre, deriblandt ogsaa den øverste tredelte, er moderne ommurede, og med

KALKMALERIER

Kaldsbogen oplyser, at ved Hvælvenes Nedtagelse (d. v. s. Istandsættelse) 1866 var der svage Spor af seks Billeder paa hver af Skibets Sider og to paa dets vestlige Gavl samt Korsdekoration (d. v. s. Indvielseskors) paa den østlige.

INVENTAR

Alterbord, muret opad Østvæggen med foranstillet Brædestillads.

† *Alterklæde*, nævnt 1755, havde Niels Munds og Dorthe Rantzaus Navne og Vaaben. Niels Mund ejede Rønnebæksholm til sin Død 1723.

Altertavlen er nymodens; to Søjler med Trekantgavl flankerer en Niche, hvori en Gibbsfigur, Thorvaldsens Kristus. Figuren er vistnok fra 1857, da Synet krævede Altertavlen ombyttet med en ny, Træværket fra 1837, da den gamle, forfaldne Tavle erstattedes med »en ny, passende, med smukt Maleri forsynet Tavle« (Kaldsbog). Den gamle †*Altertavle* var, efter Præsteindberetningen 1810, en trefløjet gotisk Tavle med »adskillige Menneskefigurer og Grupper af den bibelske Historie i Billedhuggeri, godt forgyldte«. I Kirken opbevaredes 1856 tre udskaarne Figurer, omtrent 1½ Alen høje, med Rester af Maling og Forgylldning³, forestillende en Treenighedsgruppe (Gud Fader med et langt Skæg og spids Hue »som en Bispehue«, siddende og holdende foran sig en død eller døende Kristusfigur med Tornekrone og Naglegab), en staaende Kvindefigur, klædt som Nonne med sammenlagte Hænder, og en staaende Mand, barhovedet og med sammenlagte Hænder. De to sidstnævnte har rimeligvis været Sidefigurer til Korbuekrucifikset.

Altersølv. Kalk, 20,5 cm høj, af kbh. Prøvesølv 1743. Paa Kummen er graveret Trolle- og Restorff-Vaaben, samt K T—B R 1743 (Knud Trolle og Birgitte Restorff til Holmegaard); rund Fod, Skaft og Knop; Mestermærke: P N 1736. Ny glat *Disk*; Mestermærke: A. Michelsen (Olrik 36). †*Disk*, samtidig med Kalken og med samme Vaaben, nævnt 1755. *Sygekalk*, 15,5 cm høj, af lignende Form, med †Vinbeholder, hvis Skrueprop var Oblatgemme; senere er Oblatgemmet indrettet med et Dæksel i Foden; ingen Mærker. *Oblatæske* af kbh. Prøvesølv 1688 med forgyldte Bølgelister langs Kanterne og paa Forsiden graveret Tiendeejer-Vaaben: Krabbe og Gersdorf; Mestermærke for Marcus Resenhof 1688 (Olrik 344). †*Brødæske*, givet af Pros Mund og Edele Urne³. Admiral Pros Mund købte Grevensvænge 1637.

Alterbog (Udg. 1901) med Sølvbeslag: Hjørnerne som barokke Blomster, Medailloner paa For- og Bagside med to Vaaben og Forbogstaver, henvisende til Niels Mund og Dorthe Rantzov, (sml. †Alterklæde og S. 737).

Alterstager, 48 cm høje, hvilende paa tre Løver, der staar paa Forpoterne og

løfter Bagkroppen i Vejret; balusterformet Skaft. Paa Foden er graveret Mund- og Urne-Vaaben samt: »Pros Mund Edelle Wrne Anno 1643«.

* *Krucifiks* over Korbuen, nævnt 1810. Fra Holmegaard er til Næstved Museum kommet to Krucifikser, det ene med Sidefigurer af Næstved-Krucifiksmesteren o. 1500—25, det andet uden Sidefigurer af lignende Art, men

noget mere gammeldags Type. Et af disse maa stamme her fra Kirken.

Font (Fig. 4) af Granit, romansk, paa moderne støbt Sokkel. Kummen har mellem øvre og nedre Tovstave en Række, ialt 16, rundbuede Arkader, dannede af Rundstave; fra Kapitæl til Kapitæl er der desuden lagt en vandret Stav. Den nedadtil spidsende Fod afgrænses forinden af en Rundstav og deles ved dobbelte Rundstave i seks Felter.

Fad (Fig. 4) af nederlandsk Arbejde, 66 cm i Tvm., fra o. 1625—50. I Bunden Adam og Eva ved Kundskabens Træ, paa Randen drevne Ranker og Drueklaser. *Kande* af Tin med graveret Kirkenavn fra o. 1825.

Prædikestol i Renaissancestil fra 1611. Foran de fire Storfelters rundbuede Nicher staar paa Konsoller Evangelistfigurer. Af Hjørnehermerne holder den midterste, der er klædt i Skælharnisk, foran sig et kronet Skjold med C 4. Figurerne minder om Snitværket paa Prædikestolen i Toksværd. De nye Indskrifttavler i de nedre Smalfelter, hvori der er indskaaret: Henrik Lykke, Karen Banner, 1611—1866, stammer fra Stolens gennemgribende Istandsættelse 1866. Fra denne hidrører ogsaa Stolens Underdel, flere af Krumknægtene, Mæanderfrisen og Gesimsen. Lydhimmelen er ligeledes ny. Paa Prædikestolen stod under den ene Evangelist: »1652 er denne Prædikestoel renoveret oc Himmelen aff nye stafered«. Under den næste var malet Lykke- og Banner-Vaaben, 1611 og HL KB, under den næste Bülow- og Grubbe-Vaaben, 1612 og JB EG (Henrik Lykke afløstes 1612 som Lensmand paa Vordingborg af Joakim Bülow), under den sidste Evangelist Paslick- og Freese-

H. M. 1911

Fig. 4. Rønnebæk. Font og Fad.

ren Banner, 1611—1866, stammer fra Stolens gennemgribende Istandsættelse 1866. Fra denne hidrører ogsaa Stolens Underdel, flere af Krumknægtene, Mæanderfrisen og Gesimsen. Lydhimmelen er ligeledes ny. Paa Prædikestolen stod under den ene Evangelist: »1652 er denne Prædikestoel renoveret oc Himmelen aff nye stafered«. Under den næste var malet Lykke- og Banner-Vaaben, 1611 og HL KB, under den næste Bülow- og Grubbe-Vaaben, 1612 og JB EG (Henrik Lykke afløstes 1612 som Lensmand paa Vordingborg af Joakim Bülow), under den sidste Evangelist Paslick- og Freese-

Vaaben samt CPJF (henvisende til Rønnebækholms Ejerpar, Caspar Paslick, død 1597, og Judit von Freese). I et Sidestykke ved Prædikestolen stod, i Rad med Evangelisterne, »Fides«, en malet kvindelig Figur med flyvende Haar og Baand, og herunder fandtes Paslickernes og Acheleernes Vaabner samt FPMGD, henvisende til førnævntes Søn Frederik Paslick og hans Hustru Magdalene Gabriels Datter. Paa Lydhimmelen stod F 3 og Reedtz Vaaben med FR (Lensmand paa Vordingborg). I den lille Stol under Prædikestolen var malet en Kvindefigur, »Justitia«, og nedenfor denne Paslicks Vaaben med Overskriften »Casper P.« Endnu et Vaaben stod her, men delvis ødelagt ved Stolens Istandsættelse, kun Bogstavet G var bevaret. Yderst mod Gangen var malet en Kvindefigur: »Charitas«, hvorunder Paslickernes Vaaben to Gange med Overskrift »Claus P. Elsebe P.« (Børn af Frederik Paslick)³. Opgangen og dens »upassende« Billeder ønskedes 1857 fjærnet (Kaldsbog), hvilket altsaa er sket 1866.⁴

Stoleværket er nymodens, sikkert fra 1866. †*Pulpitur*, som afskar det nederste Hvælv, blev fjærnet 1866 (Kaldsbog).

En gammel †*Skrifestol* med udskaarne Snirkler og i den ene Side et lille aflangt Hul til at lade Pengene falde igennem ned i en aflaaet Kasse; »den ser ikke ud til at være ældre end Reformationstiden«³.

Tre †*Pengetavler*, de to ens med Aarstallet 1687 og sammenskrevet Navnetræk CTMS. Paa den tredie malet Stenssønnernes og Mundernes Vaaben samt Navnene Jochum, Christoffer Stensen og Fru Thale Mund, hvorunder: Givet af Grevensvænge Anno 1687³.

†*Døre*. Paa Døren til Vaabehuset stod (1755) med Jern Aarstallet 1646. Om selve Kirkedøren se S. 724.

Klokker. 1) Fra 1616. Mellem Blomsterfriser: »Aus dem Feir bin ich geflossen, Gerg Wolf und Tonnies Weis haben mich gegossen, Anno Domini MDCXVI.« Paa Siden et Bomærkeskjold med NNS. Tvm. 71 cm. 2) Ny Staalklokke. †Klokke, med Indskrift: »Johannes anno domini mcdxliiii facta quinta post pasche« (»Johannes. I Herrens Aar 1444 blev den gjort femte [Ugedag, dvs. Torsdag] efter Paaske«)³.

GRAVMINDER

†*Epitafium* af Eg, hvoraf kun den itubrudte *Skrifttavle er bevaret med malet dansk Indskrift: »Her under disse Stole er nedlagt den sl. unge Møe« Birgitta Christina Johansdatter Guldsmid, født i Rønnebechs Præstegaard 16. Juni 1696, død 20. Febr. 1710. Vers, underskrevet Elisabeth (sml. Gravsten Nr. 1).

**Epitafium* af Eg, med to ovale Skriftplader i en Ornamentramme, hvis

groftskaarne Akantusranker omfatter Englefigurer, vinget Timeglas og Dødningehoved. I øvre Skriftfelt læses et Spejlmonogram og »Anno 1718«, i det nedre en malet, nu noget ødelagt Indskrift over »det lille sl. Himmel Noer« Niels M.... Jensen, død paa Rønnebechs Holm 12. Okt. 1718, Søn af Forpagter Jens Pedersen og Dorothea Golts. Vers.

Resterne af de to Epitafier, som endnu 1886 hang i Kirken³, er fra Holmegaard kommet til Næstved Museum.

Gravsten. 1) Her Johan Jensen Guldsmid, Guds Ords tro Lærer for Rønnebek og Oelstrup Sogne i 27 Aar, Provst over Hammer Herred i 7 Aar, født i Flensborg 1641, gift med sin første, her hos liggende sal. Hustru Birgitte Andersdatter i 18 Aar, med den anden, efterlevende, Elisabet Winding i 15 Aar, død 14 Nov. 1705. Enken bekostede Stenen. »Hvil sødt min hulde Ven, med Graad lod jeg Dig fare, med Glæde jeg igjen, Dig faaer blant Helgen-skare.« Reliefversaler. I de øvre Hjørner smaa Klokkeblomster og Skriftsted. Ølandsk Kalksten, 185 × 125—118 cm, indsat i Vaabenhusets Østvæg.

2) »Veladel- nu salige« Johan Thomæsøn Neergaard, født 15. Dec. 1673 paa Svenstrup, død 12. Jan. 1737 paa sin Gaard Grevensvænge og »hans efterladte, men nu igen baade i Grav og Glæde med ham samlede elskelige, nu englelige« Sidsel Pedersdaater Vartberg, født i København 24. Juni 1676, død paa Grevensvænge 8. April 1740, gift i 41 Aar, 4 Sønner og 6 Døtre. Af Indskriften fremgaar, at Stenen er bekostet af Børnene. Fordybede Versaler; i Hjørnerne vekslende Blomster. Ølandsk Kalksten, 190 × 120 cm, i Sakristiet.

3) »Herunder forvandles det jordiske af« Mad. Anna Magdalehna Hertel, født Møller, født 23. Dec. 1774, død 18. Jan. 1798. »Hun var en trofast Egtefælle og en god Moder.« Over Indskriften en Frise, forneden en oval Medaillon med en spidsbundet to-hanket Urne i Relief. Marmorplade, 89 × 63 cm, i Sakristiet.

4) »Herunder forvandles den jordiske Del af Hr Diderich Funch, fordum Sognepræst for Soderup og Eskildstrup i Sjælland, født i Allinge paa Bornholm 9. Juli 1727, død paa Grevens Vænge 30. Sept. 1799.« ... »Stenen lagt af hans efterladte Søster.« Fordybet Tværskrift; i Hjørnerne Rosetter. Sandsten, 180 × 88 cm, ved Vaabenhuset.

5) Rest af et Empiremonument, et Fodstykke af graa Sandsten med lille Niche, vest for Taarnet.

Ligkisteplade af Sølv over Kammerherre og Oberst Joachim Greve af Moltke til Rønnebæksholm, født 4. Juli 1769, gift 23. Juli 1797, død 15. Juli 1820, efterladende Ægtefælle og tre Sønner. Opsat paa et kronet Træskjold i Sakristiet.

I *Gravkapellet*, der blev nedrevet 1864, stod (1755, 1758) Lig af Rønnebæksholms Ejere, Brigader Mund og første Frue, Oberstløjtnant Tages Frue

Kristine Bruun, Oberstløjtnant Jens Müller (død 1753). 1864 blev der iflg. Kaldsbogen fra Kapellet nedgravet 5 Kister: Joach. Moltke (sml. Ligkistepladen), Grevinde Elise Catharine Moltke f. Neergaard, født 19. Sept. 1777, g. m. Joach. Moltke 1795, død 19. Juli 1845, deres to Børn: Edgar Joachim Christian, født 1. Juli, død 8. Juli 1828; Anna Eline født 5. Marts, død 11. Marts 1833. Mathilde Cathrine Moltke f. de Nully, født 16. Apr. 1807, død 13. Aug. 1840.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1661—72 (RA). — Kaldsbog begyndt 1836 (ved Embedet). — Præsteindberetninger 1755 (NM) 1758 (LA), 1810 (NM). — Museumsindberetninger af Hugo Matthiessen 1911 og C. M. Smidt 1916. Revideret af C. A. J. og V. H. 1929. — Franciska Carlsen: Beskrivelse over Rønnebæk Sogn, 1856 (Haandskrift i NM II).

Franciska Carlsen: Noget om og fra Rønnebæk Sogn med Rønnebæksholm, Kbh. 1861, om Kirken S. 143—53. P. B. Grandjean: Gravskrifter fra Toksværd og Rønnebæk. Personalhist. Saml. II. 1913. S. 5—8.

¹ Mundtlige Traditioner, i sin Tid fortalte af Lærer Vinther i Dysted Skole, nu erindrede og meddelte af Stævningsmand Beesche. ² Kronens Skøder II, 596.

³ Fr. Carlsens Haandskrift. ⁴ Præsteindberetningen 1755 siger, at der paa Prædikestolen stod 1624.

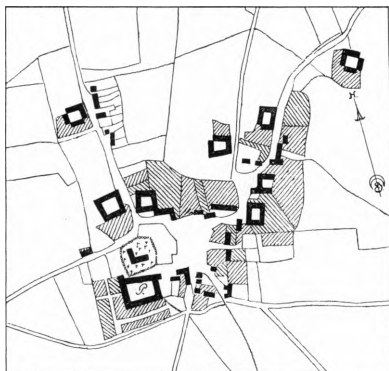

Fig. 5. Rønnebæk 1794.